

RAMON LLULL:
LIBRE DE CONTEMPLACIÓ EN DÉU

Ramon Llull (Ciutat de Mallorca? 1232/35-1316) escriví les seves obres, de les quals unes 243 han arribat fins a nosaltres, entre els anys 1272, o poc abans, i 1315. Una de les primeres és el *Libre de contemplació en Déu*: escrit potser primer en àrab, el va traduir al català vers el 1272. Malgrat que, en general, els manuscrits més antics conservats de les obres de Llull són del segle XIV, d'aquesta obra, excepcionalment, en conservem un manuscrit de l'any 1280, del qual transcrivim el fragment que segueix

Qui vol [ésser] yxent de tenebres ni de greus peccatz, serc vós, Sényer Déus; cor, sempre que us aja atrobat, serà lusent¹ e resplendent e denejat de tota viltat e de tota sutzetat.

5 A, ¡tan bon dia-m seria, Sényer Déus, si em podia tant esforsar, que la mia pensa fos nit e dia en contemplar en vós! Cor aquella se purificaria e s'esclariria tant en la vostra amistat, que aqueles causes qui ara an poder de mi a temptar e a desordonar,² aurien adoncs poc de poder que m

10 fesessen mal.

En vós, Sényer Déus, me confisu³ e m'asegur e-m co-

1. Vegeu la nota 3 al text núm. 1.

2. *de mi a temptar e a desordonar*: Aquest tipus de construcció, constituït per preposició (*per, de, en o a*) + sintagma nominal + preposició *a* + infinitiu (de verb transitiu) és molt corrent en el *Libre de contemplació* i es troba en general en el català dels segles IX al XIII, així com en l'occità i el francès antics. Cal relacionar-lo amb les construccions llatines amb *ad* + gerundi (i, en llatí tardà, amb *ad* + infinitiu). (Vegeu J. BASTARDAS: *Sobre la construcció medieval «per sarràins a preïcar.»*)

3. En Llull i, en general, en català medieval, els verbs amb el radical acabat en *-i* formen la primera persona del singular del present d'indicatiu amb la desinència *-u* (*confiu, renunciu*) o *-y* (*confiy, renunciy*), com actualment s'esdevé en baleàric (en aquest manuscrit trobem la forma, de probable influència provençal, *confisu*, en lloc de la que trobem en d'altres manuscrits de la mateixa obra, *confiu*). No es

nort; cor vós sotz senyor tan noble e tant bo, que melor ésser fa amic e privat vostre tant solament, que de nula causa. E aysò és, Sényer, per so cor molt melor és aver
15 companyia e amistat de un Déu, que de moltz hòmens injustz. E, doncs, ¡plagés-vos, Sényer, que m preséssetz per servidor, per so que en mi no agés privadesa de neguna àvol companyia!

Biblioteca Ambrosiana (Milà), manuscrit A 268 inf., foli 8.

Qui vol deslliurar-se de tenebres i de greus pecats, que us cerqui, Senyor Déu; car, tan aviat com us hagi trobat, serà lluent, resplendent i purificat de tota vilesa i de tota immundícia.

Ah, ¡tindria tan bon dia, Senyor Déu, si em podia esforçar tant, que el meu pensament es dediqués nit i dia a contemplar-vos! Car aquest es purificaria i s'aclariria tant en la vostra amistat, que aquelles coses que ara tenen el poder de temptar-me i desordenar-me, aleshores tindrien poc poder de fer-me mal.

En vós, Senyor Déu, confio, m'asseguro i em conhorto; car vós sou un senyor tan noble i tan bo, que és millor ésser amic i íntim només vostre que de cap altra cosa. I això és així, Senyor, perquè és molt millor tenir companyia i amistat amb un Déu, que amb molts homes injustos. I, doncs, ¡tant de bo que us plagués, Senyor, de prendre'm per servidor, per tal que no tingués intimitat amb cap mala companyia!

QÜESTIONARI

- A) 1. ¿En quins anys visqueren Alfons X el Savi i Dante Alighieri? Compareu el que representaren les obres d'aquests autors respecte al castellà i l'italià amb el que fou l'obra de Ramon Llull per a la llengua catalana.
2. ¿Quines altres obres de Ramon Llull coneixeu?
3. ¿En quines llengües escriví aquest autor? ¿En quines llengües se'ns han conservat les seves obres?
4. ¿Per quin motiu Llull escriví gran part de la seva pro-

tracta d'un cas d'aparició de la desinència *-o*, molt posterior (vegeu *Introducció*, §§ 30 i 55), ja que en aquesta època no es confonien encara la *o* i la *u* àtones.

ducció científica en vulgar en un temps en què la ciència es feia en llatí?

- B) 1. Comenteu la forma *denejat* (3), tot comparant-la amb el seu equivalent actual *netejat* i amb el seu ètim del llatí vulgar *NITIDIATU. (Vegeu *Introducció*, §§ 1 i 4, i un diccionari etimològic.)
2. ¿En quins dialectes actuals es manté la forma *hòmens* (15)? (Vegeu *Introducció*, § 24.)
3. Analitzeu morfològicament i comenteu les formes verbals *asegur* (11) i *sotz* (12). ¿En quin dialecte actual es manté la forma *assegur*? (Vegeu *Introducció*, § 30.)
4. Compareu les formes *Sényer* (2, 5, 14, 16) i *senyor* (12), *Déus* (2, 5, 11) i *Déu* (15). ¿De quin cas llatí prové cada una d'aquestes formes? (Vegeu *Introducció*, § 25.)
5. Analitzeu sintàcticament el primer paràgraf del text. Cerqueu en la resta del text les conjuncions que no hagin sortit en aquest paràgraf i digueu de quina classe és cada una.
6. Feu una llista de les paraules derivades que hi ha en el text i indiqueu de cada una quin és el seu primitiu i quins canvis de categoria gramatical i significat experimenta aquest en afegir-hi l'afix o els afixos derivatius.

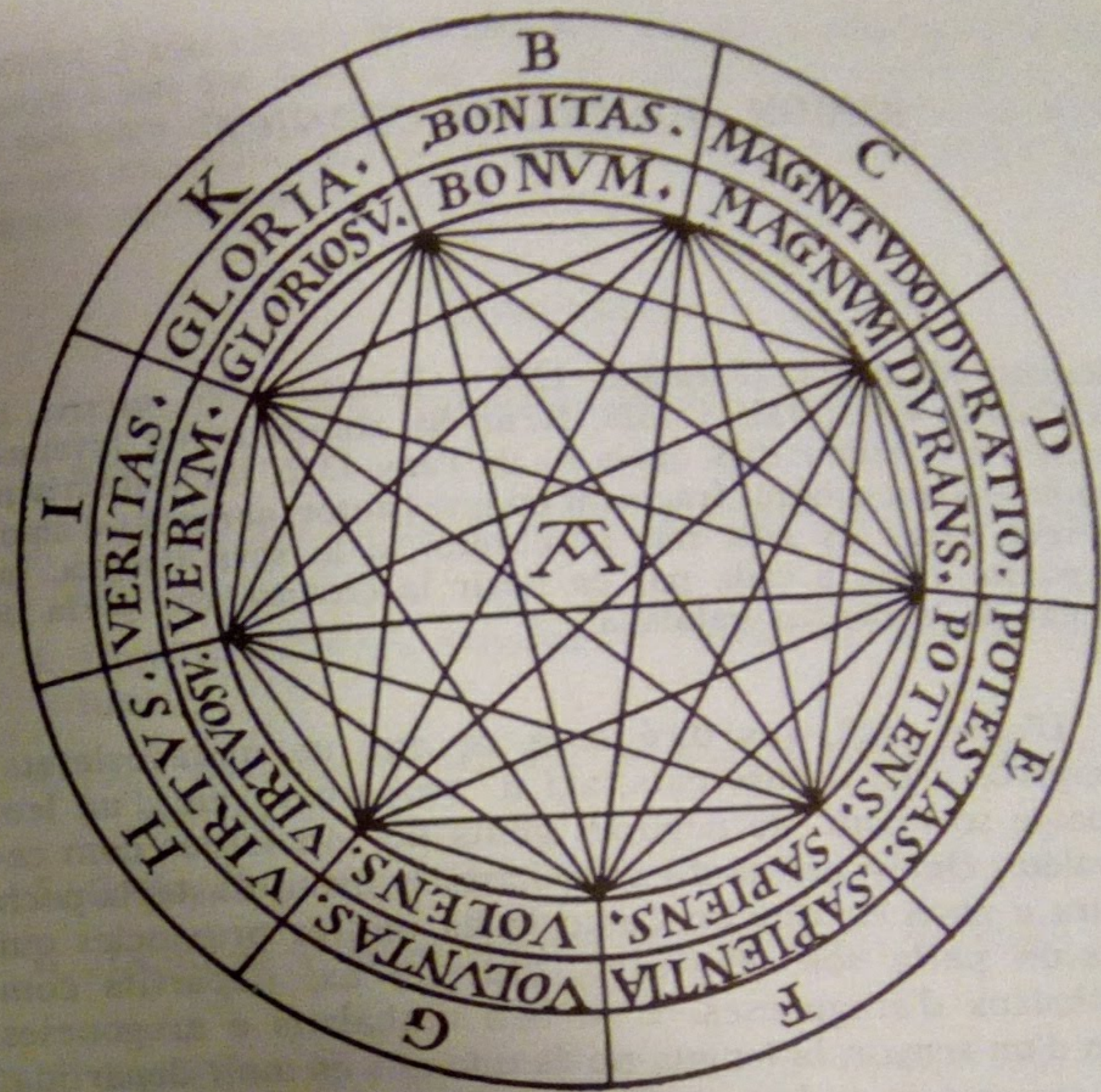

Figura A de l'*Ars Magna generali ultima* (Edició de L. ZETZNER, Estrasburg 1609).

Sig mey - B. lul. quise firma

Signatura de Ramon Llull en la seva joventut.

FREDERIC SOLER («SERAFÍ PITARRA»):
CUENTOS DE LA VORA DEL FOCH

Frederic Soler (Barcelona 1839-1895) va ser una gran figura del teatre romàntic català. Les seves obres assentaren les bases del teatre català modern. Pretenia aixecar el nivell cultural del seu públic i per això inicialment propugnà escriure amb «el català que ara es parla», fórmula que faria fortuna per contrast amb la llengua arcaïtzant de la majoria dels escriptors renaixentistes. Com a poeta s'acostà al grup dels restauradors dels Jocs Florals (que acabà presidint l'any 1882), com els filòlegs Manuel Milà i Marià Aguiló, l'historiador i gramàtic Antoni de Bofarull, o el poeta i crític Joaquim Rubió i Ors. Vegeu com el nostre autor defensa la seva política lingüística en el pròleg dels *Cuentos de la vora del foch*.

Tocant al llenguatge, havem fet de manera que ni fos com desitxan los arcaïstas, ni tampoch com lo que havem escrit nosaltres mateixos, titulantlo catalá del que ara's parla.

5 Nosaltres creyem que si'l nostre objecte es donar nova vida á la literatura catalana, debem comensar per ahont deu comensar tot, per lo principi; y quánt se ha vist que'ls principis no degan ser senzills y fácils? [...].

Aquesta es la nostra idea. Ja que formem part dels que
10 volen regenerar la llengua, donemli un aspecte agradable y fácil, á fi de que lluny d'espantar ab sas dificultats, convidi ab sa boniquesa, y ab sa senzillesa fassi suau la pujada, al cim de la cual guarda sa perfecció y puresa.

Nosaltres recordem que no fa molt, generalment par-
15 lant, lo públich no sabia sisquera llegir lo catalá, y ara lo llegeix tant bé com la llengua de Castella, que es la que aprengué ab totas las reglas y principis, y ben cert es que aquest estudi no l'ha fet pas llegint arcaïsmes ni compli-
20 cats treballs, si no llegint diaris, romansos y senzillas pro-
duccions, mes de quatre voltas despreciadas pe'ls acólits de l'altra secta [...].

Tornem á lo mateix; si's vol fer una literatura s'ha de comensar per lo principi, per ço nosaltres per primer en-
saig varem donar tot lo que es escrit en catalá del que
25 ara's parla, per segon *Las Joyas, O Rey ó res y Las modas*, y per tercer los CUENTOS DE LA BORA DEL FOCH.

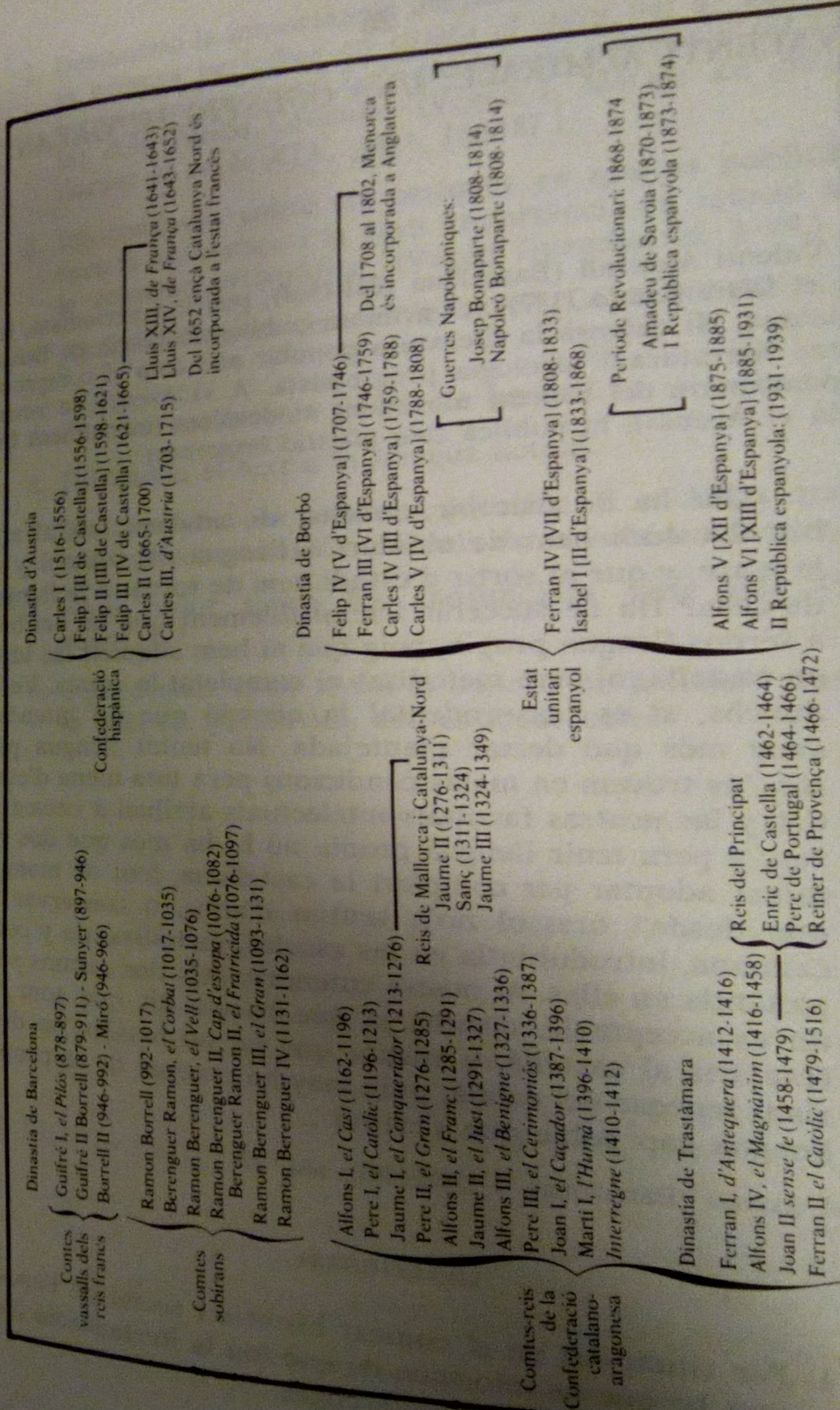
Serafi PITARRA: *Cuentos de la bora del foch* (Barcelona 1867), pàgs. 13-15.

QÜESTIONARI

- A) 1. ¿Quin era el context polític i literari contemporani del nostre autor?
2. En la introducció al text hem esmentat alguns filòlegs contemporanis de Frederic Soler. ¿Què estudia la filologia? ¿Quines altres personalitats, catalanes o no, han destacat en aquesta branca de la ciència? Feu una llista d'algunes publicacions filològiques on han exposat els seus estudis.
3. Durant la Renaixença proliferaren entitats patriòtiques i institucions culturals que aglutinaren aquest moviment i foren el gresol idoni per al catalanisme polític. Esmenteu les més importants. (Vegeu J. MOLAS: *La cultura durant el segle XIX*, pàgs. 181-183.)
4. El nostre autor presidí —com hem dit— els Jocs Florals i hi participà com a poeta. Feu una breu ressenya històrica d'aquests Jocs (origens, temes, premis i principals premiats) i mostreu la importància que van tenir en el desvetllament literari del XIX. (Vegeu O. PI DE CABANYES: *La Renaixença*, pàgs. 47-74.)
5. Busqueu informació sobre la polèmica vuitcentista referent a «el català que ara es parla» contra «el català literari o acadèmic», i relacioneu-la amb el text de Soler. (Vegeu J. SOLÀ: *El català que ara es parla*, i *Introducció*, § 69.)
6. ¿Què és un arcaïsmes? ¿A qui titllava de ser arcaïsta, el nostre autor?

- B) 1. Digueu sinònims de *tocant* a (1).
2. Analitzeu les formes verbals següents: *havem fet* (1), *fos* (1), *degan* (8), *fassi* (12) i *aprengué* (17).
3. ¿Quins són els temps de l'indicatiu i del subjuntiu en català?
4. ¿Quina és la construcció correcta de la conjunció final que hi ha al text? ¿Quines altres conjuncions finals són equivalents a aquesta?
5. Observeu l'estructura de la construcció de relatiu de la línia 13, equivalent al relatiu possessiu castellà «cuyo». Inventeu-vos exemples semblants.
6. Resoleu els diferents usos de l'article *lo* que hi ha en el text, segons la normativa actual.
7. Busqueu els castellanismes que apareixen al text i substituïu-los pel seu equivalent normatiu.

TAULA CRONOLÒGICA DELS COMTES-REIS ALS PAÏSOS CATALANS

POMPEU FABRA: CONVERSES FILOLÒGIQUES

Entre les obres que Pompeu Fabra (Gràcia, Barcelona 1868 - Prada 1948) va dedicar a la normalització de la llengua catalana, destaquen, pel seu estil planer i perquè mostren el caràcter de progrés de l'ordenació de la llengua, les *Converses filològiques*. Les publicà en el diari «La Publicitat» els anys 1919 i 1920 (quan el diari encara portava el títol en castellà: «La Publicidad») i, després d'una llarga interrupció, de nou des del 1922 al 1928. La que reproduïm sencera a continuació és del 2 de gener de 1920.

En llatí vulgar tota *b* situada entre dues vocals esdevingué *v*, d'on resultà que mots com *caballus*, *fabu*, *habere*, *proba*, *gubernare*, presenten *v* i no *b* en totes les llengües novellatines. El castellà, però, en què la *b* i la *v* es confongueren de bona hora i les vacil·lacions entre les lletres *b* i *v* són freqüents des d'antic, en fixar l'ortografia d'aquestes lletres la conformà a l'etimologia i restablí la *b* llatina en aquells mots escrivint *caballo*, *habu*, *haber*, *proba*, *gubernar*, etcètera.

El català de la decadència, oblidant l'ortografia tradicional d'aquests mots i la seva pronúncia en les varietats dialectals que no confonen els sons de *b* i de *v* (Mallorca, Camp de Tarragona, etc.), acabà introduint la *b* castellana en la majoria d'ells. Estrech, en la seva gramàtica, arribà a escriure amb *b* el verb *haber* i els imperatius *ava* i *parlava*, *amava*, etc.). A poc a poc, però, havem anat restablint la *v*, i avui tot hom escriu ja *caball*, *fabu*, *haber*, *proba*, *governar*, etc.

Més que el restabliment de la *v* en aquests mots, ha estat el de la *b* en aquells que escrivíem equivocadament amb *v* per imitació del castellà, tals com *liga*, *rebenar*, *ambonar*, *hauar*, *debanar*.

Només que la imitació del castellà ens portà fins a col·locar-ne grafies ridículament errònies, com *mòvil*, en man-

25 llevar un mot al llatí, la *b* hi és conservada (Ex.: *abolir*, *prohibir*, *hàbil*, *dèbil*): *mobilis*, havia, doncs, d'ésser catalanitzat *mòvil* (Ex.: *mobile* en francès, *mobile* en italià); però bastà que el castellà escrivís equivocadament *móvil* perquè el català adoptés aquesta grafia.

Edició de Joaquim RAJEL I FONTANALS, vol. I (EDHASA, Barcelona 1983), núm. 42.

QÜESTIONARI

- A) 1. Esmenteu les altres principals obres de Fabra dedicades a la unificació ortogràfica, codificació gramatical i depuració i fixació del lèxic.
2. Què és un mot popular i què és un cultisme? Classifiqueu els exemples catalans i castellans en cursiva en el text en aquestes dues categories.
3. Quins criteris va fer servir Fabra per fixar la grafia dels mots? (Vegeu *Introducció*, § 73 i J. SOLÀ: *A l'entorn de la llengua*, pàgs. 165-168.) Quins d'aquests criteris cal tenir en compte per a l'ortografia de *b* o *v* en els mots populars segons el text? (Rellegiu el segon paràgraf de la conversa.)
4. En quines zones dels dominis lingüístics català i castellà es distingeixen *b* i *v* en la pronúncia?
5. Per què, segons el text, es pot considerar etimològicament errònia la grafia *móvil* (28), adoptada en castellà?
- B) 1. Analitzeu i compareu entre ells els possessius del text (11, 14).
2. Digau quina funció sintàctica fa cada un dels relatius.
3. Quina és la forma actual de *novellatines* (4)? Cerqueu l'etimologia de totes dues formes i digueu-ne un altre sinònim.
4. Justifiqueu la correcció o manca de correcció del verb *hauar* (28). Doneu-ne algun sinònim.
5. Analitzeu i comenteu la forma *havem* (16).
6. Construïu derivats i pseudo-derivats de *prova* (17) i *mòvil* (27).